Akarsuların Yeryüzünü Şekillendirmesi

Cevap Anahtarı · Kısa Çözümler

KOLAY Isınma Soruları (1–10)

1 **I: çentik (V) vadi II: kanyon vadi III: asimetrik vadi IV: alüvyal tabanlı vadi**
Kanyonda yatay tabakalar basamaklı yamaçlar oluşturur; asimetrik vadide yamaç eğimleri farklıdır.

2 **D – Y – D – Y**
Akarsular derine, yana ve geriye aşındırır; peneplen son evrede oluşur.

3 **E) Debi**
Debi m^3/s ile ifade edilir.

4 **A) Yatak tabanında yuvarlanarak, kayarak ve sıçrayarak**
İnce malzeme askıda, çözünebilen maddeler eriyik olarak taşınır.

5 **a) ırmak adası b) taraça c) birikinti konisi**
Birikinti konileri genişleyip birleşince birikinti yelpazesi oluşur.

6 **C) Denge profilini**
Denge profili, akarsuyun yatağını indirebileceği en düşük eğimli profildir.

7 **A) Plato**
Platolar yüksekte, ovalar alçakta bulunan düzlüklerdir.

8 **E) Aşındırma**
Dış kıyıda akış hızlıdır ve aşındırma olur; iç kıyıda hız azalır ve biriktirme olur.

9 **E) Akarsuyun döküldüğü yerde kıyının sığ olması**
Sığ ve akıntısız kıyıda alüvyon dağılmadan birikir.

10 **D) Kanyon vadi**
Farklı dirençteki yatay tabakalar farklı hızla aşınarak basamaklar oluşturur.

ORTA Pekiştirme Soruları (11–20)

11 **Binde 8 (‰8)**
2.400 m ÷ 300.000 m × 1.000 = 8

12 **60 m³/s**
Debi = kesit alanı × akış hızı = 40 × 1,5 = 60

13 **C) I ve II**
M ağıza yakındır; eğim az olduğundan akış hızı düşüktür.

14 **C) K: aşındırma, L: biriktirme; M: terk edilmiş eski yatak (menderes gölü)**
Dış büküm (K) aşınır, iç büküm (L) birikir; kopan büklümler göl olarak kalabilir.

15 **A) Taban seviyesinin birden çok kez değiştiğini ve akarsuyun yeniden derine aşındırdığını**
Her taraça, akarsuyun yeniden gömülmesinden önceki eski bir vadi tabanıdır.

16 **B) Arazinin tektonik olarak yükselmesi**
Yükselme eğimi ve akış hızını artırır; akarsu yeniden derine aşındırır.

17 **D) Y – 90 m³/s**
X: 40 × 1,5 = 60 m³/s Y: 36 × 2,5 = 90 m³/s

18 **D) Kıyıdaki güçlü akıntıların ve gelgitin alüvyonları dağıtması**
Alüvyonlar biriktiği yerden taşınınca delta gelişemez.

19 **C) Yana aşındırmanın artması ve geniş alüvyal vadi tabanı**
Eğim azaldıkça derine aşındırma yavaşlar, yana aşındırma ve birikim artar.

20 **A) Boğaz (yarma) vadi**
Arazi yükselirken akarsu yatağını aynı hızda derine aşındırırsa dağı yararak geçer.

ZOR Düşünme Soruları (21–30)

21 **B) 15**
18 km² = 1.800 ha; 1.800 ÷ 120 = 15 hektar/yıl

22 **B) Alüvyonların baraj gölünde tutulup deltaya ulaşmaması**
Beslenmesi kesilen delta dalga ve akıntılarla aşınır.

23 **E) Akarsuyun denize değil göle dökülmesi**
Gömük menderes için menderesli yatakta gençleşme (yeniden derine aşındırma) yeterlidir; dökülme yeri belirleyici değildir.

24 **D) Peneplen – akarsu aşındırmasının ilk evresi**
Peneplen, uzun süren aşındırmanın son evresinde oluşan aşınım yüzeyidir.

25 **Örnek: Kaynak kesiminde dar ve derin çentik vadi (derine aşındırma) → orta kesimde menderesler ve taraçalar (yana aşındırma ve biriktirme) → aşağı kesimde geniş taşkın ovası (biriktirme) → ağızda delta (biriktirme).**

Yukarı kesimden aşağıya doğru aşındırmadan biriktirmeye geçiş görülür.

26 **E) Akarsu ağızdan geriye doğru yeniden derine aşındırarak yeni bir denge profili oluşturmaya başlar.**

Taban seviyesi alçalınca eğim artar; akarsu gençleşir.

27 **D) Ortalama yükseltinin fazla olması ve arazinin engebeli olması**

Yüksek ve genç arazide eğim fazla olduğu için akarsular derine aşındırır.

28 **B) Lav platosu – akışkan lav akıntıları**

Platolar üzerindeki kayaç türüne göre adlandırılır; lav platosu akışkan lavların yayılmasıyla oluşur.

29 **B) Birikinti yelpazesi – dağ eteklerinde**

Dağ eteklerindeki koniler birleşerek geniş yelpazeler oluşturur.

30 **Örnek: Taşkınlarla gelen alüvyonlar toprağı verimli kılar, arazi düz olduğu için tarım, ulaşım ve yerleşme kolaydır. Ancak akarsuyun yatağından taştığı dönemlerde ovadaki yerleşmeler ve tarlalar su baskınına uğrar.**

Verimlilik-düzlük avantajı ve taşkın riski birlikte belirtilmelidir.